

8. ROČNÍK, ČÍSLO 1/2018

FACTUM

ČTVRTLETNÍK MUZEA VYSOČINY JIHLAVA

Minulost zvonařství na Vysočině

Jihlavské muzeum iniciovalo grantový projekt věnovaný minulosti zvonařství na Vysočině...

pokračování na straně 9.

Vzácné sbírkové předměty – hrací karty...

pokračování na straně 8.

Duben – ještě tu budem!

Duben má mnoho podob. Pro někoho je to smutný měsíc, který i na vyšších horách ukončil zimní radovánky. Pro jiného úžasný měsíc, protože neoddiskutovatelně jarní, čili tokací. Pro dalšího pak měsíc pracovní, to mám na mysli hlavně zahrádkáře a chalupáře. Neb co dobrý zahradník nestihne v dubnu, to s největší pravděpodobností v květnu nedohoní. Nu a pro jiného je duben bláznivý měsíc, a to nejen s ohledem na apríl, ale zejména na aprílové čili vrtošivé počasí, které dubnu zpravidla vládne.

O té vrtošivosti počasivité hovoří mnoho starých záznamů a pranostik. Tak třeba *V dubnu jest obyčejně mnoho silných větrů, nato hned sníh, déšť, kroupy, slunečnost, a protož tak trvale proměnlivé povětrí, že sotva v celém roku takové se nalézá.*

K té vrtošivosti patří pak z pranostik třeba, že *Dubnový sníh rodí trávu a Sníh dubnový jako mrva pohnojí, také že Duben hojný vodou, říjen pak vínem, nebo i Mokřý duben – hojnost ovoce značí a k vichrům dubnovým aspoň toto Když dubnový*

vítr do stodoly fučí, po žních tam díru nenajde. Těch pranostik pro duben je spousta a většinou optimistických.

To je dobře, pochválil jsem si, když jsem dopsal až sem. A v tom mne napadlo, že všechny pranostiky (nejen na duben) týkají se počasí a zemědělství. Jedná se tedy o velmi výrazně vymezenou kategorii lidové slovesnosti, o níž slovníky hovoří takto: *Jde o pořekadla, které se snaží dávat do souvislosti určité meteorologické jevy a roční dobu, založená na dlouhodobé lidské zkušenosti, potažmo i předpověď těchto věcí.*

Ovšem (napadlo mne následně) dlouhodobé lidské zkušenosti mají nejen zemědělci, ale i muzejníci. Je tedy na čase prolomit ten zažitý monopol a prosadit se i s muzejnickými pranostikami! Napadá mne třeba *Jak v dubnu, tak po celý rok, nebo Začne-li hodně výstav v dubnu – skončí jich hodně v červnu, či třeba velmi důmyslná pranostika Duben – ještě tu budem!*

Pavel Bezděčka

Polární světlo

Od 17. dubna do 27. května mohou návštěvníci Kavárny Muzeum spatřit výstavu fotografií Marka Musila s názvem *Polární světlo*. Fotografie prezentované na této výstavě vznikly při loňské návštěvě Norska.

Marek Musil fotí nejraději krajinu, hory, vodu ve všech podobách. Rád používá dlouhé expozice, které navozují u snímků až snovou náladu, a v kombinaci s dramatickými jevy počasí a drsnými místy z různých koutů naší planety tak vytváří kolekci fotografií plnou barev a kontrastů.

A jak sám říká „Moji touhou je přinést a ukázat lidem svět takový, jaký ho miluji, čistý, divoký a nezničený. Snad jim pomohu uvědomit si, jak je příroda kolem nás krásná a že je potřeba ji chránit, nejen pro nás, ale hlavně pro další generace...“

Přijďte si prohlédnout fotografie přírodního úkazu, se kterým se v našich zeměpisných šířkách nesetkáte.

Dana Oberreiterová

Muzeum Vysočiny Jihlava
Vás zve na retrospektivní výstavu

František Sarna

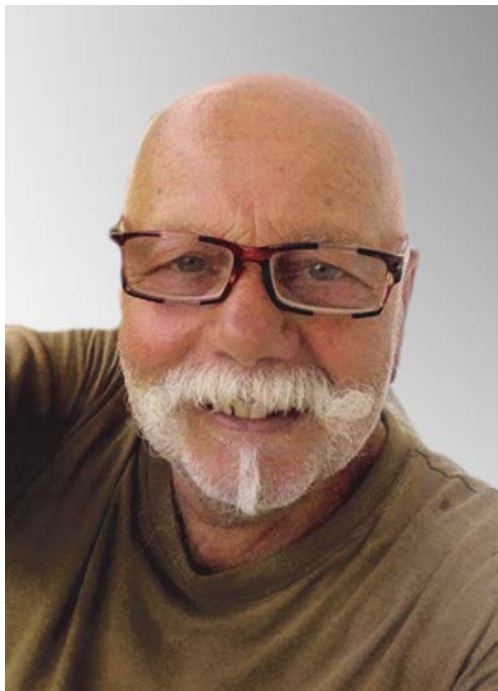
nositel ceny Unie českých spisovatelů za rok 2017

Malířské ohlédnutí „70“
oleje, akryly a pastely

vernisáž 12. dubna 2018 v 17 hodin
výstava potrvá od 13. dubna do 17. června 2018
v budově Muzea Vysočiny Jihlava, Masarykovo nám. 57/58

František Sarna – malířské ohlédnutí „70“

V Muzeu Vysočiny Jihlava byla ve čtvrtek 12. dubna 2018 v 17 hodin vernisáží zahájena výstava výtvarníka Františka Sarna.

Retrospektivní výstava je dárkem k autorovu kulatému životnímu jubileu, což je vyjádřeno již v názvu výstavy. Návštěvníkům se představují výtvarná díla tvořená zpočátku technikou pastelu a olejomalby a později i akrylovými barvami, které skýtají úplně jiné možnosti nežli klasické olejové barvy.

Námětovou doménou se pro autora stala krajina, ale nevyhýbá se ani figurální malbě. Autor sice pochází z Krnova, ale žije a tvoří nedaleko Jihlavy, takže inspirace okolní krajinou je samozřejmá. Realistickou malbu autor stále častěji nahrazuje abstraktní tvorbou, při které používá expresivní vyjádření pomocí špachtlí a barevných skvrn.

Za svou uměleckou výtvarnou činnost je František Sarna nositelem Ceny Unie českých spisovatelů.

Výstavu v prostoru muzejních arkád je možné zhlédnout do 17. června.

Martin Kos

S domečkem na zádech

Přírodovědné oddělení připravilo na letošní jaro naučnou výstavu o měkkýších Vysočiny. Představíme tak návštěvníkům muzea tuto velice zajímavou skupinu živočichů, o níž široká veřejnost ví velice málo. Kde kdo sice zná šneka, čili hlemýždě zahradního, ale již málokdo ví, že v rámci České republiky pouze na území Vysočiny žije ještě jeden velmi podobný hlemýžď – dosud velká vzácnost.

Zahrádkáři znají velice dobře plzáka španělského, houbaři nacházejí na houbách mnoho různých slimáků, které neumí rozlišit. Na březích rybníků a řek občas zahlédneme lastury vodních mlžů, případně na klidné hladině tůň kónickou ulitu plovatky či zploštělou kulatou ulitu okružáka. Tím naše pozorování většinou končí. Přitom kamkoli vstoupíte, do lesů, polí, luk, ale i sklepů, stol, balvanitých sutí, do parků či zahrad a dokonce do nechlazenějších rašeliníšť – všude je měkkýšů plno. Nevidíme je, protože většina druhů měří méně než centimetr a ulity nejmenších měkkýšů neměří ani dva milimetry. Na Vysočině bylo dosud zaznamenáno 163 druhů měkkýšů, pro výstavu jsme shromáždili ulity, lastury a makrofotografie více než sto druhů. Na panelech budou stručné texty o životě, biologii a významu měkkýšů a mnohé zajímavosti z jejich života.

Ilustrace. Pavel Bezděčka – MVJ

Výstava bude otevřena od 27. dubna do 17. června 2018.

Pavel Bezděčka

110. výročí Lidové malírny v Telči

V letošním roce, který se nese ve znamení osmičky, si připomínáme také jedno z výročí, které nás v Telči může naplnit hrdostí, ale také smutkem a nostalgií. V roce 1908 byla založena rozhodnutím Národní jednoty pro jihozápadní Moravu v Telči *Škola pro lidovou malbu*, ve které se děvčata učila malovat ornamentální vzory na kameninu, porcelán a sklo.

Iniciátory založení byli František Fromek a Hynek Janků. V malírně se vyráběly kávové a čajové soubory, celé jídelní servery, užitkové a dekorativní předměty. O kvalitě a šíři sortimentu svědčí skutečnost, že v průběhu 20. let minulého století se malírenské výrobky vyvážely nejen do Německa, Belgie, Francie, Dánska, Anglie, ale také i do tak vzdálených zemí jako je Austrálie nebo Spojené státy americké.

Vedle užitkové keramiky a porcelánu byly v malírně v roce 1922 vyrobeny pamětní desky obětím 1. světové války, dnes umístěné u vstupu do kostela sv. Jakuba v Telči.

Z fondu muzea a soukromých sbírek je sestavena výstava, která má připomenout tento telčský fenomén. Výrobky jsou doplněny archívními dokumenty a výtvarnými předlohami,

zhotovenými v malírně, které jsou jedinečným a unikátním dokumentem činnosti *Lidové malírny v Telči*.

Při příležitosti výstavy je také vydán katalog, který obsahuje podrobnou historii malírny, zpracovanou PhDr. Jiřím Lukášem a je doplněn barevnými fotografiemi. K zakoupení je přímo na výstavě, která byla zahájena 20. dubna 2018 v knihovně Univerzitního centra Masarykovy univerzity v Telči a potrvá do konce září.

Helena Grycová Benešová

Muzeum Vysočiny Jihlava,
Muzeum Vysočiny Havlíčkův Brod
a společnost
Students for the Living Amazon, o.p.s.
Vás zvou na výstavu

13. 4. - 10. 6. 2018

**ŽIVÁ
AMAZONIE**

kulturní a přírodní rozmanitosti
peruánské Amazonie

Záštítu nad výstavou převzali:
Velvyslankyně republiky Peru
v České republice
J.E. Liliana de Olarte de Torres Muga, Ph.D.
Děkan Fakulty tropického zemědělství,
ČZU v Praze doc. Ing. Jan Banout, Ph.D.
Náměstkyně hejtmana Kraje Vysočina
Ing. Jana Fisherová, CSc.

Živá Amazonie a Muzejní a galerijní noc

Muzeum Vysočiny Jihlava připravilo pro návštěvníky prezentaci výstavy s názvem *Živá Amazonie – kulturní a přírodní rozmanitost peruánské Amazonie*, která vzešla ze spolupráce Muzea Vysočiny Havlíčkův Brod a obecně prospěšné společnosti Students for the Living Amazon. Výstava je otevřena v přízemí expoziční budovy muzea od 13. dubna do 10. června.

Výstava představuje Amazonii převážně z regionu Ucayali v Peruánské republice, její přírodní bohatství, floru, faunu i kulturu původních obyvatel amazonského tropického deštného

lesa. Obrazové panely jsou doplněny trojrozměrnými exponáty, jmenujme alespoň různá semena a plody rostlin, ukázky dřevin, tradiční oděvy, zbraně, umělecké předměty či předměty denní potřeby a ozdoby zdejších domorodých etnik.

S autory výstavy se budou moci návštěvníci formou komentované prohlídky a přednášky seznámit i v rámci letošní **Muzejní a galerijní noci**, která proběhne v **pátek 8. června** od 17:00.

Ludmila Moržolová

Výročí telčských osobností

Rok 2018 je rokem oslav „osmičkových“ výročí, ve kterém si připomínáme osudové události, jež se odehrály v letech, zakončených číslicí osm. Výstava v Telči s názvem *Výročí telčských osobností* se tomuto pojetí tak trochu vymyká, neboť se nevěnuje historickým datům, ale osobnostem, které se v Telči narodily, žily, zemřely nebo v Telči tvořily.

Výstava připomíná mimo jiné básníka Otokara Březinu, který v Telči studoval na reálce; malíře Petra Tamchynu, který v Telči žil a maloval; Mílu Doleželovou, malířku rozsáhlého díla, která v Telči žila, nebo učitele a historiky

Jana Tiraye a Jana Beringera. Z dalších významných jmen lze uvést například kronikáře města Karla Cejnara, bratry Mátlovy, sokolku Hedviku

Krepčíkovou a další osobnosti Telče mající v letopočtu narození nebo úmrtí osmičku.

Výstavu pořádá Muzeum Vysočiny Jihlava, pobočka

Telče ve spolupráci s Muzejním spolkem v Telči a Městem Telčí a je k vidění na telčské radnici až do 1. května 2018.

Helena Grycová Benešová

Otokar Březina

Petr Tamchyna

Hedvika Krepčíková

Velmi těžká výstava

Od 19. ledna do 2. dubna 2018, tedy po dobu 74 dnů, se mohli návštěvníci našeho muzea seznámit s historií psacích strojů, zhlédnout kresby a fotografie celé řady „předpotopních“ prototypů i jejich autorů a zejména si mohli pořádně prohlédnout téměř stovku vystavených psacích strojů a kalkulaček. Byla to velmi těžká výstava, neb hmotnost všech vystavených strojů činila neuvěřitelných 777 kilogramů.

Výstava byla nejen těžká, ale i úspěšná, těšící se zájmu návštěvníků. O tom svědčí řada pochvalných zápisů a spousta telefonátů a e-mailů, které jsem musel řešit a odpovídat na četné dotazy.

Vstupenky pouze pro tuto výstavu si koupilo téměř 500 návštěvníků a ještě více návštěvníků si prohlédlo výstavu v rámci vstupenky do celého muzea. Velká část výstavy byla umístěna v mážhauzu a na chodbě před výstavní místností, tedy ve veřejných prostorách. Takže alespoň část výstavy mohli v uvedeném období shlédnout všichni návštěvníci muzea, jichž bylo přes tři a půl tisíce.

Pavel Bezděčka

Národní park Podyjí – čtvrtstoletí pro přírodu

Když se řekne Českomoravská vrchovina, málokdo si vybaví zrovna národní park Podyjí. A přesto patří toto jedinečné území do našeho regionu! Rádi jsme proto využili nabídky kolegů ze Znojma a půjčili si od nich putovní výstavu *Národní park Podyjí – Čtvrtstoletí pro přírodu*. V našem muzeu ji bylo možno navštívit od 2. února do 2. dubna 2018.

Výstava, jež je společným dílem zaměstnanců Správy NP Podyjí a Jihomoravského muzea ve Znojmě, vznikla v roce 2016, při příležitosti 25. výročí vyhlášení národního parku. Od té doby putuje, k vidění byla nejen na různých místech České republiky, ale třeba i v rakouském národním parku Thayatal. Je rozdělena do patnácti tematických okruhů, které přibližují historii národního parku, jeho vliv na krajinu Podyjí, biodiverzitu, vzácné druhy rostlin a živočichů, principy péče o toto chráněné území a také projekty, které jej mohly nenávratně změnit. Spolu s výstavou mohli návštěvníci zhlédnout také kolekci velkoformátových fotografií rostlin a živočichů nazvanou *Pestré Podyjí*, která vznikla za spolupráce Správy NP Podyjí a časopisu *Živa*.

Národní park Podyjí je nejmenším národním parkem v České republice a jediným národním parkem na Moravě. Představuje neobyčejně zachovalou ukázkou říčního údolí. Jeho přirozenou

osou je meandrující tok řeky Dyje, hluboce zaříznutý do jinak plochého reliéfu okolní krajiny a vytvářející zde členitý kaňon. Území vyniká vysokou rozmanitostí biotopů i rostlinných a živočišných společenstev. Najdeme zde přírodní a přírodě blízké lesy i unikátní nelesní stanoviště, vzniklá následkem lidské činnosti. Dosud byl na území národního parku zaznamenán výskyt kolem 1300 druhů cévnatých rostlin, přibližně 300 druhů mechorostů, přes 800 druhů vyšších hub, asi 300 druhů lišejníků, několika tisíc druhů bezobratlých živočichů, 39 druhů ryb, 13 druhů obojživelníků, sedmi druhů plazů, 199 druhů ptáků a 65 druhů savců (viz <http://www.nppodyji.cz/>).

Zájemci se mohli také osobně setkat s autory výstavy. V rámci *Dne NP Podyjí v Jihlavě*, který se konal 22. března, probíhaly od rána do odpoledne programy pro školy, podvečer potom patřil široké veřejnosti. Hlavní náplní dne byly komentované prohlídky výstavy, promítání filmu *Obrázky z Podyjí s výkladem a besedy* se zaměstnanci národního parku a znojemského muzea. Při veřejné části byly navíc představeny dvě nové knihy, nazvané *Co ještě nevíte o Národním parku Podyjí ani po 25 letech od jeho vyhlášení?* a *Podyjí v proměnách času*.

Klára Bezděčková

Ze sbírek muzea: Jízdní kolo zn. Stadion

Říká se, že když lidé promazávají kola, začíná jaro. A tak nám mrazem zašedlé město začíná opět obarvovat nejenom první kvítí, ale i nedočkavci v neonových dreszech, kteří už po zimě oprášili svoje bicykly. Popravdě, nevzpomínám si na den, kdy bych v ulicích neviděla cyklistu, a to i tehdy, když prší, nebo je naopak čtyřicet ve stínu. Jízdní kolo už nepovažujeme jen za dopravní prostředek, ale také za módní doplněk, který nám usnadňuje cestování po městě či slouží ke krátkým výletům s přáteli.

Když pomínu první náčrty jízdního kola od Leonarda da Vinciho, jedná se poměrně o novodobou záležitost. Objevuje se sice na počátku 19. století, ale do dnešní podoby má ještě hodně daleko. Loukotová kola byla opatřena železnou obručí, dřevěný rám, na němž se sedělo, byl určený spíše k otrášení kostry – možná proto se později vžila nepřilíhající lichotivá přezdívková „kostitřas“.

V muzejní sbírce se nachází mnohem mladší samotář – jízdní kolo zn. *Stadion* vyrobené na počátku 50. let 20. století v podniku Velo Stadion Rakovník. V té době se každou minutu dokončil jeden kus a pro svou oblíbenost bylo vyváženo do sedmdesáti zemí světa. Příznivé byly i jeho počátky. Už v roce 1933 (dest let po založení firmy) opustilo bránu továrny stotisící kolo, jehož cena se pohybovala ve výši tehdejšího průměrného měsíčního platu, který činil 790 Kč. Muzejní kousek vlastnime od roku 2010. Náhoda tomu chtěla, abych po letech znovu spatřila právě to

kolo, na které časné ráno usedal postarší pán Červinka z Malátovy ulice v Jihlavě. Vždy v tmavém oblečení, vybavují si jeho černé kalhoty i kabát, co za ním vlál, když ujížděl k hřbitovu, kde byl hrobníkem. Nespočítám, kolikrát jsem z okna svého bytu zahlédla, jak se loudavým tempem vracel přes park domů.

Jízdní kolo zn. *Stadion*, teď už coby muzejní předmět, opustilo do 25. listopadu 2018 depozitář a pyšnil se na výstavě 100 let republiky.

Ingrid Kotenová

Foto: Martin Kos

Historické muzejní snímky v nové knize jihlavského autora Zdeňka Geista

čili nenápadný muzejní příspěvek ke stému výročí vzniku republiky

Jako správce fotoarchivu se dostávám do kontaktu s badateli, kteří ve svých pracích archivní snímky využívají k dokumentaci. Většinou se jedná o historiky nebo pracovníky památkových ústavů, někdy studenty, zabývající se poměrně úzce vymezenými tématy. Občas se od nich něco zajímavého nebo nového dozvím. Velké potěšení mi ovšem jako neodborníkovi poskytují autoři, kteří se svými pracemi snaží zaujmout i širší okruh zájemců a na základě studia odborných pramenů dokážou historii popularizovat a učinit ji přitažlivou. K těmto autorům patří i Mgr. Zdeněk Geist, jenž má na svém kontě několik odborných publikací a v únoru vydal v nakladatelství Parola svou zatím poslední knihu *Život za První republiky – Jihlavsko v letech 1918–1938 v dobovém tisku*.

Jak autor sám uvádí, chtěl co nejuvěrněji zachytit „ducha doby“. Za základ vzal v té době nejvýznamnější lokální noviny, české Jihlavské listy a německy psané Mährischer Grenzbote, mnohé však čerpá z vlastních rozsáhlých a hlubokých znalostí historie a dalších souvislostí. Proto se v publikaci setkáváme i s fakty a popisem událostí daleko starších, které tehdejší dobu ovlivňovaly. Kniha je členěna do šestnácti tematických kapitol a ty se skládají z jednotlivých menších celků. V textech jsou pochopitelně zachována i konkrétní jména, a to nejen u osob známých, důležitých a veřejně činných, ale i u postavček dávno zapomenutých a většinou naprosto obyčejných a veřejnosti neznámých. Tito jsou mnohdy v roli účastníků nebo přímo aktérů událostí nelichotivých až zavrženíhodných. I tím jsou příběhy autentičtější. A v této souvislosti si dovoluji být osobní.

V naší rodině se často vzpomínalo s úctou a láskou na tatínkovy předky, v mnohém nám byli autoritou i vzorem. Z maminy strany se vlastně netradovalo téměř nic, jen v klasických rodinných a výchovných pŕtčkách se můj tatínek párkrát zmínil o prokazatelné dědičnosti s nápadným odkazem na maminiina dědečka, jehož nikdo z nás nepamatoval, ale mezi dobrými rodáky se prý tradovala jeho velká prchlivost, řečeno kulantně. Ne, nebyly to pomluvy. Jinak bych se o něm přece nemohla po sto letech dočíst v kapitole *Soudní případy a kriminalita*. Dobře tak, že tam ta jména jsou!

Ale já jsem opravdu celá babička z tatínkovy strany...

Sylva Pospíchalová

Nové velikonoční kraslice ve sbírkách jihlavského muzea

Velikonoční svátky máme v tomto roce již za sebou, ale ve sbírkách našeho muzea na ně i na ty předchozí zůstane trvalá vzpomínka. Jihlavské muzeum má celkem rozsáhlý fond kraslic, který je stále průběžně rozšiřován. Celkem 676 kusů zahrnuje různé techniky výzdoby. Mezi nejstarší patří kraslice z bývalého jihlavského jazykového německého ostrova s německými nápisy. Pozdější kraslice jsou zdobené voskovou technikou, která je typická pro tuto oblast moravského Horácka.

Hodnotnou sbírkovou skupinou jsou kraslice bývalého národopisného pracovníka, pocházejícího z Rouchovan na Znojensku, Vratislava Bělíka, který prováděl výzkumy i ve zdejších regionu. Kromě jeho vlastní tvorby z 50. let 20. století jsou ve sbírkách zastoupeny i výtvořky jeho žaček, které si vychoval na několika kurzech tvorby horáckých kraslic s typickými místními motivy. Jednou z nich je i paní Hana Šmíkmátorová, která se

zabývá výrobou kraslic, zdobených voskovou batikou již téměř 40 let. Za svoji tvorbu jí byl udělen krajský titul *Mistra tradiční rukodělné výroby Kraje Vysočina* a následně byla nominována na celostátní seznam v Národním ústavu lidové kultury ve Strážnici.

V posledních přírůstcích ve sbírkové skupině lidové velikonoční zvyky se objevily v nedávné době i kraslice ze soukromé sbírky zesnulého Miloslava Brtníka staršího, bývalého vedoucího pracovníka národopisného folklorního souboru Vysočan, v počtu 150 kusů. Tento přírůstek je v současné době odborně zpracováván.

Kromě tradičních způsobů výzdoby horáckých kraslic – vosková batika a vyškrobávání je v muzeu dokumentována i tvorba současné novodobé výzdoby, ať už se jedná o ovazování rostlinných motivů, ubrousková technika, vyvrtávání, drátkování,

zdobení plastickým voskem, lepení obtisků a ornamentů, látková výzdoba apod. Stále se v regionu objevuje mnoho nápadů a šikovných ženských rukou, které se touto zajímavou činností zabývají.

Při jedné z výzkumných cest v terénu ve vzdělávacím středisku Centru Eden v Bystřici nad Pernštejnem oslovila jihlavské muzejní pracovníky tvorba kraslic, zdobených lepením slámou. I když nejde o techniku typickou pro zdejší region, rozhodli se pořídit pro srovnání jednotlivých technik několik kraslic i s tímto dekorem. Autorkou je paní Marcela Hrabovská z Želešic na Brněnsku, která je skutečnou mistryní ve svém oboru. Do sbírek jihlavského muzea bylo zakoupeno devět jejich kraslic. Vedle slepičích výdunků jsou bezesporu raritou zdobená vejčká křepelčí a jako protipól vejce pštrosí.

Velká plocha pštrosího vejce inspirovala autorku k myšlence, vyobrazit zde čtvero ročních období s typickými motivy, pro to které časové vymezení. Na žádném z čtyř motivů nesmělo chybět blahodárné slunce, jako symbol života. O této kraslici, na kterou byla autorka náležitě pyšná, byl natočen i videoklip, dostupný na YouTube (Zdobení kraslic slámou 2016). I když původně zhotovovala kraslice pro svá vnoučata, dle názoru paní Hrabovské je pro ni ctí, že novým majitelem se stalo právě Muzeum Vysočiny v Jihlavě.

Tvorba velikonočních kraslic je nejen nostalgickou vzpomínkou na život našich předků a jejich tradice a zvyky, ale i dokladem lidské zručnosti a dovednosti, která přetrvává i z generace na generaci.

Dana Nováková

Restaurování sbírkových předmětů určených do nových expozic na hradě Roštejně

Jak jistě všichni víme, pobočka Muzea Vysočiny Jihlava, hrad Roštejn, prochází v letech 2017–2020 rozsáhlou rekonstrukcí, jejímž hlavním cílem je zpřístupnit návštěvníkům nové stálé expozice. V rámci této náročné akce se postupně opravují a restauroují nejen prostory hradu, ale i sbírkové předměty, které vhodně doplní nově upravené návštěvnické trasy.

Po vytvoření libreta a scénáře nových expozic byly vtypovány vhodné sbírkové předměty. Dále bylo nutně výběrovým řízením vybrat z několika oslovených odborníků specialisty na dané skupiny předmětů. Mimo restaurování nástěnných maleb přímo na hradě se to týkalo specialistů na dřevěné polychromované plastiky, na olejové malby na plátně a na historický nábytek. Poté se určil přesný harmonogram prací a upřesnila se závazná data zhotovení oprav jednotlivých sbírkových předmětů. Tento harmonogram je nutně dodržen, neboť je provázán s termíny nastavenými při rekonstrukci hradu a při tvorbě nových expozic.

V současné době jsou zrestaurovány dvě dřevěné plastiky, které návštěvníci nové prohlídkové trasy spatří již v červnu tohoto roku. Plastiky budou umístěny na bocích nově zrestaurovaného oltáře v hradní kapli sv. Eustacha.

Jedná se pravděpodobně o postavy archandělů Gabriela a Michaela, zde bez svých atributů. Restaurátorka MgA. Bronislava Malá odvedla vynikající práci, sochy se změnily z nezajímavých postav v překrásné a nepřehlédnutelné figury. Průběžně se také pracuje na malbách, kterých bylo ze sbírek vybráno dvacet sedm. Protože se jedná o lovecký hrad, převažují obrazy s loveckou tematikou a přírodou. Samozřejmě ale na části z nich jsou zachyceny i církevní náměty a na části portréty významných osob. Největší skupinou je ale historický nábytek. Práce se týkají čtyřiceti dvou kusů – od renesanční skříně přes barokní truhly, až po nábytek z 19. a z počátku 20. století. Práce probíhají přesně podle harmonogramu, v současné době je zrestaurováno sedmáct kusů. Leckdy to není jednoduché, restaurátor musí spolupracovat s uměleckými čalouníky, zámečníky, pozlacovači a mistry dalších odborných řemesel.

V druhé polovině března začal restaurátor pracovat na osmnáctém předmětu, na cechovní truhle jihlavských řezníků s inventárním číslem Ji-26/A/48. Jedná se o intarzovanou, na čtyřech nožkách v podobě zvířecích tlap, stojící truhlu. Nožky

Dřevěná plastika, stav před restaurováním

Dřevěná plastika, stav po restaurování

jsou směrem nahoru protaženy do náročných sloupků s hlavicemi korintského stylu. Na čelní stěně jsou dva kovové štítiky kryjící klíčové dírky a na bočnicích dvě mosazná odklopná držadla. Ve vyvýšeném víku se nachází nenápadný posuvný kryt tajné přihrádky. Délka a šířka truhly jsou 70 a 50 cm, výška 56 cm.

Podle textu uvnitř byla truhla jako cechovní prvně použita v roce 1845. Pravděpodobně je ale starší, z přelomu 18. a 19. století. Slohově spadá nejspíš do klasicismu, viz sloupky a hlavice na nárožích. Řemeslné provedení je naprosto profesionální, ve zdejší oblasti málo vídané. Konstrukce truhly je z javorového dřeva. Skladba dýhování je ojedinělá – kombinace ořechu a javorové kořenice je totiž také netradiční. I v tomto případě bude restaurátor spolupracovat s dalšími odborníky, neboť po detailním průzkumu se zjistilo, že vyřezávané hlavice, patky a nožky sloupků byly kdysi zdobeny plátkovým zlatem. Samozřejmě by byla škoda restaurování neprovést kompletní,

Cechovní truhla jihlavských řezníků

Razítko cechu řezníků z roku 1764

takže bude v dohledné době osloven pozlávající, který práci restaurátora završí.

Truhla byla ale zamčená, klíče nebyly, a tak byl povolán zámečník. Po otevření se naskytl pohled, jaký nikdo nečekal. Uvnitř truhly bylo kovové razítko cechu řezníků z roku 1764, deset cechovních razítek z počátku 20. století, dvě do dřeva vyřezaná podpisová razítka a datumové razítko s použitými roky 1939 až 1942. Dále zde byl útržek autobusového jízdního řádu na trati Jihlava - Úsobí ze třicátých let 20. století, ručně psaný popis truhly z výstavy cechovních památek z roku 1934 a ofsetový tiskový štůček s fotografií téže truhly. Ještě větší překvapení se nacházelo na vnitřní straně víka. Zachovaly se zde nápisy týkající se jihlavských řezníků v několika obdobích. Nejstarší je soupis představenstva cechu z roku 1845. Také se např. dozvíme, že v roce 1931 byl z darů členstva pořízen a vysvěcen cechovní prapor.

Tímto pro nás samozřejmě zajímavý nálezný nekončí, po zrestaurování truhly a současném vyhledání podrobností o jihlavských řeznících vše vystavíme v prostorách muzea do té doby, než se truhla stane součástí nově připravované prohlídkové trasy na hradě Roštejně.

Martin Kos

Nápisy na víku truhly

Vzácné sbírkové předměty hrací karty z jihlavské dílny rodu Hanzalíkových

Do dějin řemeslné výroby Jihlavy 19. století se vedle jiných zapsal i rod Hanzalíkových, který se věnoval výrobě ručně malovaných hracích karet. Zakladatelem dílny byl Martin Hanzalík, který pocházel z jihočeské vesnice Kamenný Malíkov (okr. Jindřichův Hradec). V Jihlavě se poprvé v prameňkách objevuje roku 1799, kdy se zde oženil a lze předpokládat, že tu mohl žít už nějaký čas předtím. V roce 1808 si v Jihlavě koupil dům č. 18 stojící v současné Mrštíkove ulici, v němž provozoval své řemeslo nejprve on a po něm dílnu i držbu domu převzal syn Vincenc, který zemřel v roce 1891. Příslušníci a potomci rodu Hanzalíkových zčásti zůstali ve městě, jiní odešli do Vídně či do dnes chorvatské Puly, jiní až do Ameriky. Hanzalíkovy hrací karty byly ve své době velmi oblíbené a později se staly předmětem zájmu sběratelů. Objevují se na nich figurální motivy klasické (král, vršek, spodek apod.) i jedinečné, zachycené často ve vtipných situacích jako muž honící s botou v ruce myši, muž s parohy na hlavě chovající v náručí dítě či piják s cínovým korbelem v ruce. Jiné karty znázorňují například hudební nástroje, zvířata či muže sedícího na velkém opeřenci.

Text i foto Radim Gonda

Muzejní sbírky obsahují několik karetních sad získaných na konci 19. a na začátku 20. století. Jedná se například o tarokové či vykládací karty s nápaditě znárodnými výjevy.

Vrcholně středověká keramika z Jihlavy předmětem vědeckého bádání

Koncem minulého roku byl Ministerstvem kultury ČR, v rámci *Programu na podporu aplikovaného výzkumu a experimentálního vývoje národní a kulturní identity na léta 2016 až 2022* (tzv. NAKI II), schválen projekt s názvem *Vrcholně středověká keramika jako součást movitého kulturního dědictví*.

Do projektu, který vede Západočeská univerzita v Plzni, se zapojilo i archeologické oddělení MVJ. Naším úkolem je zpracování početných souborů keramiky ze 13. až 15. století nalezených při archeologických výzkumech ve městě Jihlavě a na Jihlavsku. Hlavním výstupem projektu, který je plánován na roky 2018–2021, je vypracování zásad tvorby deskripčních systémů, kresebné a fotografické dokumentace a trojrozměrné digitalizace vrcholně středověkých keramických nádob pro publikaci certifikovaných metodik v roce 2020. V letech 2020 a 2021 pak budou publikovány distribuční mapy petroarcheologických

analýz a keramických surovin a dvě softwarové aplikace pro kalibraci dat z ručního rentgen-fluorescenčního spektrometru (pXRF). V průběhu trvání celého projektu budeme postupně publikovat významné soubory keramických nálezů z Jihlavy a okolí v recenzovaných časopisech a na závěr by měla být v Jihlavě v roce 2021 uspořádána výstava s kritickým katalogem věnovaná středověké keramické produkci měst Plzně, Českých Budějovic, Jihlavy a Brna. Na projektu se podílí konsorcium pěti příjemců ve složení Západočeská univerzita, Masarykova univerzita, Archaia Brno, o. p. s., Moravské zemské muzeum a Muzeum Vysočiny Jihlava, p. o. Ministerstvo kultury ČR na něj v letech 2018 až 2022 vynaloží celkem 15 603 000 Kč, z toho MVJ vyčerpá přibližně 931 000 Kč.

David Zimola

Jihlavské muzeum iniciovalo grantový projekt věnovaný minulosti zvonářství na Vysočině

Z iniciativy Muzea Vysočiny Jihlava byl zpracován a koncem roku 2017, v rámci programu NAKI II, Ministerstvem kultury ČR schválen návrh grantového projektu nazvaného *Kampanologické památky Vysočiny*. Realizaci projektu vede jihlavské muzeum v rámci konsorcia vytvořeného s Národním památkovým ústavem. Do výzkumu jsou přitom zapojeni přední čeští a moravští kampanologové i výrobce zvonů.

Řešitelé projektu si kladou za cíl provést detailní, multioborovou dokumentaci minimálně 1000 zvonů a zvonových stanovišť na základě plošného průzkumu v okresech Havlíčkův Brod, Jihlava a Žďár nad Sázavou (výběrově případně i v dalších okresech kraje) a vytvořit metodický postup výzkumu a ochrany zvonů jako specifické formy kulturní, technické a historické památky. Projekt využije jak tradiční kampanologické metody

(technická, umělecko-historická, muzikologická dokumentace) aplikované na dosud převážně nezkoumané zvonky, tak i zcela nové nebo dosud minimálně využitě postupy (XRF analýzy zvonoviny, měření tvrdosti slitin, výzkum korozních produktů).

Mezi výstupy projektu se kromě vytvoření elektronické databáze počítá s uspořádáním workshopu, výstavy nazvané *Zvony na Vysočině* doplněné kritickým katalogem a s odbornými recenzovanými publikacemi jak v podobě článků, tak knihy. Zpracována bude také interaktivní digitální i tištěná mapa zvonových stanovišť, doplněná přehledem zvonů a hodinových cimbálů.

Doba realizace projektu je naplánována na léta 2018 až 2022 a celkový rozpočet je stanoven ve výši 5 149 000 Kč. MVJ z této částky využije 4 531 000 Kč.

Radim Gonda, Karel Malý

Detail výzdoby zvonu z kostela sv. Mikuláše v Nížkově. Výrobek jihlavské zvonářské dílny rodu Gleixnerových z roku 1614. Foto: Radim Gonda

Zvon z roku 1489 ve věži kostela sv. Prokopa ve Žďáře nad Sázavou. Foto: Radim Gonda

Archeologický výzkum zámku v Telči

Ve čtvrtém čtvrtletí roku 2017 provádělo Muzeum Vysočiny Jihlava ve spolupráci s Národním památkovým ústavem, územně odborným pracovištěm v Telči, předstihový záchraný archeologický výzkum v areálu zámku v Telči (obr. 1). V rámci budoucí plánované rekonstrukce zámku s názvem *Náměstí Zachariáše z Hradce 1 – Zámek – stavební úpravy*, bylo vytyčeno celkem deset sond: dvě na hospodářském dvoře, jedna na hlavním nádvoří, tři na tzv. malém dvorku, dvě v zahradě a konečně dvě v zámeckém parku. Sondy byly položeny v místech budoucích stavebních zásahů s cílem zjistit stratigrafickou situaci, případně detekovat archeologické objekty a zjistit trasy vedení starších sítí.

Největší překvapení čekalo na archeology v sondě č. VII na malém dvorku v blízkosti vstupu na hlavní prohlídkovou trasu (obr. 2). V místech dříve předpokládaného středověkého jádra hradu – ve výše zmíněné sondě, jejíž skalnaté podloží bylo

očekáváno v hloubce maximálně dvou metrů, bylo odhaleno několik středověkých zdí do hloubky minimálně čtyř metrů pod stávající dlažbou malého dvora. Z náleзовé situace vyplývá, že tyto kvalitní kamenné zdi tvořily stěny pravděpodobně původního paláce gotického hradu, jehož suterén (případně sklepní prostor) nebyl při renesanční přestavbě na zámek ve druhé polovině 16. století zcela rozebrán nebo zničen, ale zasypan stavebním a kuchyňským odpadem. Odpadní vrstvy nalezené v interiéru paláce obsahovaly četné zlomky keramických nádob, jejichž užití v hradní kuchyni můžeme rámcově datovat do 15. století. Do odpadu se dostaly jako nepotřebné pravděpodobně již při stavebních úpravách středověkého hradu na konci 15. století nebo až v souvislosti se stavbou renesančního zámku Zachariášem z Hradce v padesátých letech 16. století, což je méně pravděpodobné.

Obr. 1: Pohled z ptačí perspektivy na „malý dvorek“ telčského zámku, foto D. Zimola.

Obr. 2: Sonda č. VII na „malém dvorku“, foto D. Zimola.

Obr. 3: Odhalené gotické zdivo v sondě č. VII, foto D. Zimola.

Obr. 4: Kostrový pohřeb v sondě č. IX, foto A. Hoch.

Důležitá je zeď pohřbená cca třicet centimetrů pod dlažbou dvora a renesančním schodištěm datovaným nápisem na fasádě vstupní přístavby do roku 1563, která není kolmá na žádnou ze stávajících renesančních zdí na malém dvoře. Na její bezpochyby interiérové straně se nachází dva průrazy pro okna, jeden menší výklenek – nika (patrně pro dřevěnou „vestavěnou“ skříň) a ve stejné výšce v rovině posazené tři kapsy pro trámy, které nesly dřevěný strop nebo podlahu (obr. 3). Výzkum sondy č. VII jsme museli z bezpečnostních důvodů ukončit ve čtyřmetrové hloubce. Středověké zdi ovšem pokračují dále a je možné, že původní úroveň, na níž byl hrad ve druhé polovině 14. století postaven, se nachází pět až šest metrů pod současnou úroveň pochozího terénu malého dvora.

Další překvapivá situace byla odhalena v sondě č. IX v zámecké zahradě, těsně u zazděného vchodu do renesančního křídla, kde se dnes nachází obřadní svatební síň. Na malém prostoru vymezeném sondou bylo objeveno několik kostrových pohřbů nad sebou v anatomické poloze na zádech, orietovaných hlavou k západu (obr. 4). Bohužel se nepodařilo získat žádný datovací

materiál, hroby byly bez milodarů nebo jiných artefaktů, a navíc část z nich byla poškozena mladší cihlovou zdí, postavenou u zazděného vchodu v období mladšího novověku, patrně až při úpravách zahrady v 19. století. Vzhledem k absenci hrobové výbavy, tak typické pro středověk, a také poměrně velké vzdálenosti od renesanční pohřební kaple lze vyslovit hypotézu, že se jedná o součást ještě středověkého pohřebiště, které se snad nacházelo v blízkosti neznámé svatyně (hradní kaple?).

Archeologický výzkum telčského zámku pokračuje dalšími sondami i v roce 2018 a vzhledem k získání dvousetmilionové dotace z MKČR na celkovou rekonstrukci objektu bude v roce 2019 navazovat záchranný archeologický výzkum v trasách stavebních výkopů. Souběžně probíhá zpracovávání a konzervace artefaktů získaných při exkavaci všech dvanácti sond. Během budoucích stavebních úprav zámku by na archeologický výzkum měl navázat také stavebně-historický průzkum.

David Zimola

Mykologický klub Jihlava začátkem roku 2018

Co nového čeká mykologický klub začátkem roku 2018? První letošní akcí byla 9. března tradiční každoroční *Beseda s mykologií*. Jde především o setkání členů klubu, na kterém se rekapituluje jeho činnost za předcházející rok. Členové jsou seznámeni také s hospodařením klubu a především s plánem činnosti na daný rok.

Pro ten letošní se počítá jako každoročně se čtyřmi odbornými přednáškami, čtyřmi vycházkami, podzimní výstavou hub, a také s jarní a podzimní houbařskou poradnou.

Pro členy klubu připraví jejich předseda další odborná setkání v rámci tzv. *Mykoškoly*.

Další akcí bude vycházka spojená s úklidem odpadků v rámci akce *Za čistou Vysočinu*. Ta se uskuteční v sobotu 21. dubna a její trasa bude po NS Velký Špičák. Začátkem května, v pátek 4. 5., se v přednáškovém sále MVJ uskuteční přednáška *Jarní houby*, kterou přednese náš velmi uznávaný mykolog a specialista na kuřátkovité a kyjankovité houby Oldřich Jindřich.

Od začátku května do konce června začne fungovat jarní mykologická poradna.

CO AKTUÁLNĚ ROSTE?

V tomto chladném období dobíhají druhy, jejichž růstové období končí na jaře. Patří sem především penízovka sametohá a penízovka smrková (ta se objevuje koncem zimy a může vydržet až do května), obě výtečné jedlé houbičky. Dále hlíva ústříčná, boltcovitka bezová (známá jako ucho Jidášovo) a některé druhy ohnivců. Dále sem patří druhy, které lze nalézt během celého roku. Jedná se o většinu chorošovitých hub.

Choroš šupinatý.

Během dubna a května se začnou objevovat pravé jarní houby. Z těch známějších jsou to např. smrže, ucháče, kačenky (ta se u nás na Vysočině objevuje pouze ojedinele), narůstají mladé plodničky choroše šupinatého, sírovce žlutooranžového. Začínají se objevovat některé druhy závojenek – jedlá závojenka podtrnka i prudce jedovatá závojenka jarní; dále výborná čirůvka májovka, která roste až do června. Zde pozor za záměnu s vláknicí začervenalou, která je prudce jedovatá, ale plodnice není tak masitá a chybí jí silně moučná vůně charakteristická právě pro čirůvku. Objevuje se také penízovce smrkové podobná helmovka šiškomilná, která se ale liší dusičným pachem a ředkvičkovou chutí, je nejedlá.

Pokud budete mít tedy štěstí a podaří se vám nějakou tu jedlou jarní houbu nalézt, bude to krásné zpestření jarního jídelníčku.

Eva Charvátová

Helmovka šiškomilná.

Smrž kuželovitý.

Kyčelnice devítilistá

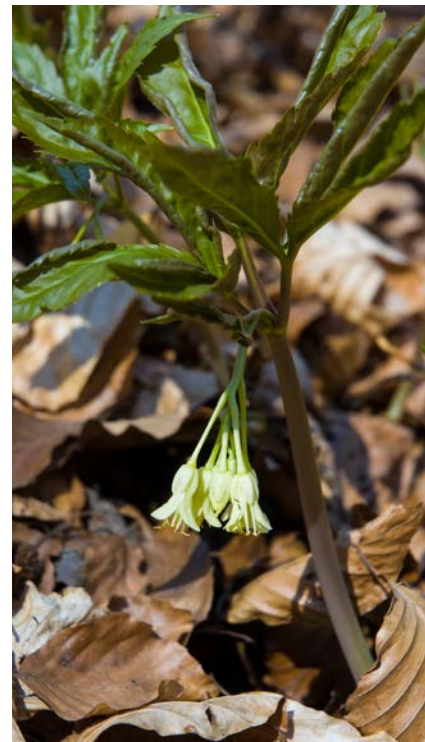
Nejvhodnějším obdobím pro obdivování krás květů našich rostlin jsou bezpochyby jarní měsíce. Téměř bez výjimky to platí i pro byliny našich listnatých a smíšených lesů. Využívají tak období maximálního oslunění před olistěním stromů a již vhodných teplot nejen k vlastnímu růstu, ale i k aktivitě opylujícího hmyzu. Jedním z těchto druhů je i kyčelnice devítilistá (*Dentaria enneaphyllos*) z čeledi brukvovitých. Již na začátku jara vyrůstá z konce vytrvalého oddenku přímá nevětvená, do 30 cm vysoká lodyha nesoucí obvykle tři trojčetné listy ve zdánlivém přeslenu. Odtud tedy pramení její druhové jméno devítilistá. Z lodyhy pak vyrůstá mírně skloněný hrozen obvykle tří až čtyř květů. Jejich korunní lístky mají bledě žlutou barvu, což ji odlišuje od podobné, zejména v Karpatech, včetně Beskyd, rostoucí kyčelnice žláznaté (*Dentaria glandulosa*). Ta má květy růžové nebo nachové a liší se i dutou lodyhou. Sluší se dodat, že v našich lesích je ale nejběžnější kyčelnice cibulkonosná (*D. bulbifera*), která má více než 5 střídavých, lichozpeřených lodyžních listů, v jejichž úžlabí jsou vyvinuté tmně fialové chutné pacibulky, její květy jsou světle fialové, růžové až bělavé a celá rostlina je většinou vyšší než 30 cm.

Z květů se vyvíjejí šešule, které jsou u kyčelnice devítilisté vzpřímené až přímo odstálé a dlouhé až 7,5 cm.

Kyčelnice žláznatá je endemit středo a jihoevropských pohoří a jejich přilehlých území. Roste zejména v květnatých bučinách na humózních, vlhkých a živinami bohatších půdách. Na Českomoravské vrchovině se vyskytuje ostrůvkovitě ve vyšších polohách v květnatých bučinách, v nižších polohách, jakými jsou říční údolí Třebíčska a Žďárska pak v suťových lesích na severně až severozápadně orientovaných svazích údolí a v inverzních polohách.

Na Jihlavsku ji můžeme obdivovat v okolí Vysokého kamene mezi obcemi Pávod, Zborná, Smrčná a Štoky, a dále kolem Velkého Špičáku nad Třeští. Na její rozšíření a početnost má největší vliv nevhodné lesní hospodaření, zejména převod původně druhově bohatých listnatých a smíšených lesů v jehličnaté monokultury, v nichž není schopna dále přežít. Ve sbírkách Muzea Vysočiny Jihlava je 27 herbařových položek kyčelnice devítilisté, zejména z Jihlavska, Žďárských vrchů, údolí Oslavy a z Humpolecka.

Jiří Juříčka

Hrad Roštejn v prvních měsících roku 2018

Ačkoli v novém roce udeřila ta pravá zima, práce na hradě neustaly. Směřovaly především do oblasti hlavní návštěvnické trasy, kde byly realizovány zejména činnosti, které nejsou závislé na okolním klimatu. Docházelo tak k demontážím poškozených podlah a stropů a k dílčím úpravám vnitřní dispozice objektu v souladu se seznanou historickou podobou. Náročnou akcí byla například doprava nových trámů, které měly nahradit ty nejvíce poškozené, a to oknem přímo do interiéru hradu. V rámci prací na stropě jedné z místností byl poté učiněn i zajímavý objev dvou prken s podpisy řemeslníků, kteří se podíleli na obnově hradu po velkém požáru v průběhu 20. let minulého století.

Mimo stavebních aktivit paralelně probíhaly i práce na tvorbě nové expozice na trase B, která bude zaměřena na přírodu, lovectví a myslivost. Během měsíců ledna až března tak docházelo ke kompletaci grafické podoby expozice a k tvorbě některých interaktivních výstavních prvků. Mezi jinými došlo i na určení několika desítek rostlin z Botanického sálu, což významně posunulo naše znalosti o tomto mimořádném prostoru. Jelikož v letošním roce si připomínáme 520 let od narození Hieronyma Bocka – autora herbáře, který byl předlohou výzdoby sálu, bude tento centrem letošní *Hradozámecké noci* na konci letních prázdnin. V rámci podvečerního a večerního zpří-

stupňování hradu je nutné zmínit i první zapojení Roštejna do projektu *Noc kostelů*, ke kterému dojde 25. května. Jako vůbec první místo v rámci rekonstruovaných prostor tak bude v jakési předpremiéře návštěvníkům otevřena restaurovaná kaple sv. Eustacha. Od 1. června bude pak zpřístupněno hradní nádvoří, pokladna, hospoda a hradní věž. Slavnostní zahájení provozu nové expozice na trase B je plánováno na konec měsíce června.

Kateřina Rozinková

Prkna nalezená při rekonstrukci stropů.

Doprava nových trámů.

Smrk z věže hradu Roštejn

V roce 2016 začala generální oprava hradu a úprava jeho okolí. Vzhled a část interiéru byl upraven do historické podoby zhruba z let 1890–1900. V těsném okolí byly odstraněny a upraveny stromy, jež hrad nadměrně stínily a ohrožovaly ho svým pádem. Zmizelo také velké množství drobných stromků, vyrůstajících na skalách a kolem zdí.

Na severní straně základny věže byla nalezena zajímavost. Ze skalního masivu zde ve výšce tří metrů od země vyrůstal malý stromek. Bohužel byl již patnáct až dvacet let zcela suchý a zbýval jen holý kmen bez kůry, s krátkými pahýlky větví.

Jednalo se o smrk ztepilý (*Picea abies*), zcela běžný druh, rostoucí hojně v okolních lesích. Vyrůstal z tenké spáry mezi kameny, kde nebyla žádná hlína a dostávalo se sem minimum vláhy. Proto jeho růst byl velmi pomalý a kmen byl vysoký jen 554 cm.

POPIS VYSTAVENÉHO VÝŘEZU

Tento smrček se dožil 146 let. K tomu musíme přičíst těch patnáct až dvacet let od doby jeho uhynutí, do roku 2016, kdy byl jeho zbytek ze skály odstraněn a prozkoumán. Jeho semínko do škvíry mezi kameny pod věží tedy zapadlo někdy mezi lety 1850–1860.

Na vyleštěné ploše příčného řezu kmenem bylo pod mikroskopem napočítáno 144 letokruhů, dva u povrchu již bohužel uhnily a rozdrobily se. Některé tvoří méně než pět buněk a mají

šířku pod 0,1 mm. Ty přirostly ve velmi suchých letech s minimem srážek, ale smrček je přesto přežil. Na ploše jsou tečkami označeny letokruhy po deseti letech, směrem od středu k okraji. Ve věku sto let měl kmen průměr 80 mm.

Výřez je z místa čtyři centimetry nad kořeny. Průměr v nejkratším směru má 98 mm, v nejdelším 111 mm. Střed není uprostřed a jedna strana je zploštělá, neboť stromek vyrůstal pouhých 38 mm od skalní stěny. Rozšiřovat se mohl pouze na stranu opačnou a tam také směřovaly téměř veškeré jeho větvičky. Proto jsou letokruhy na jedné straně širší. Pokud by 146 let rostl třeba dvě stě metrů od hradu, měl by dnes výšku třicet až čtyřicet metrů a průměr kmene hodně přes metr.

Rostl na velmi viditelném místě na skále u vstupu do hradu. Okolí tehdy nebylo zarostlé jako nyní, takže tento smrček musel být dobře viditelný již zdáli. Majitelé a uživatelé hradu o něm celé století dobře věděli a chránili ho proti poškození či odstranění.

Text a foto Miroslav Kohel

Přírůstky muzejní knihovny v roce 2017

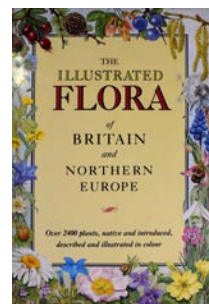
Jihlavská muzejní knihovna se řadí mezi odborné knihovny se specializovaným knihovním fondem. Knihovna byla nedílnou součástí muzea již od jeho vzniku a po celou dobu byla udržována a postupně doplňována. V knihovním fondu ovšem nenaleznete beletrii, vyjma produkce vybraných regionálních historických vydavatelství. Jsou zde zastoupeny publikace i periodika odborného či vědeckého zaměření a speciální materiály věnované muzejnictví a muzejní práci. Řada periodik je v knihovním fondu zastoupena od svých prvních vydaných čísel v 19. století až do současnosti (např. Časopis Matice moravské či časopisy Národního muzea).

Ze současné knižní produkce doplňovala v průběhu roku 2017 muzejní knihovna svůj fond především na základě požadavků vznesených z odborných oddělení. Důraz je kladen zejména na publikace zaměřené na historii a pomocné vědy historické, na dějiny umění, archeologii, přírodní vědy a regionální literaturu. Akvizice domácí produkce probíhala především na základě nákupů, výměnou a také na základě dohod o reprodukci, příp. na základě spolupráce na přípravě publikace – licenční smlouvy. Periodický tisk získáváme jak na základě předplatného, tak na základě spolupráce a následné výměny, stejným způsobem získáváme také odborná periodika.

Celkový přírůstek činil 124 knih, 98 titulů českých odborných periodik, 19 titulů zahraničních odborných periodik a 11 titulů regionálních zpravodajů a denního tisku. Na nákup literatury bylo v roce 2017 vydáno 76 543 Kč. Na akvizicích se velkou měrou podílí též výměna, ať už v rámci ČR, tak i se zahraničím.

Od podzimních měsíců roku 2017 je knihovna otevřena všem zájemcům z řad široké veřejnosti, poskytuje rovněž meziknihovní výpůjční služby a další badatelský servis.

Ludmila Moržolová

Publikační činnost pracovníků muzea za rok 2017

V následujícím přehledu jsou shromážděny odborné a populárně naučné práce zaměstnanců našeho muzea (včetně všech příspěvků do *Museum Factum*) publikované v roce 2017. Sestavil Pavel Bezděčka.

- Bezděčka P. 2017: Vinné mušky. – Příbyslavský čtvrtletník, 16, 1–2: 29–30.
- Bezděčka P. 2017: Povídání o čejkách. – Příbyslavský čtvrtletník, 16, 3–4: 27–28.
- Bezděčka P. 2017: Nový ročník *Museum Factum*. – *Museum Factum*, 7, 1: 2.
- Bezděčka P. 2017: Publikační činnost v roce 2016 (Publikační činnost pracovníků Muzea Vysočiny Jihlava). – *Museum Factum*, 7, 1: 14–15.
- Bezděčka P. 2017: Léto je tu. – *Museum Factum*, 7, 2: 2.
- Bezděčka P. 2017: Úlety H. Š. – *Museum Factum*, 7, 2: 3.
- Bezděčka P. 2017: Sursum corda! – *Museum Factum*, 7, 3: 2.
- Bezděčka P. 2017: Bláznivé tramvaje. – *Museum Factum*, 7, 3: 3.
- Bezděčka P. 2017: Photographia Natura 2017 – připomínka. – *Museum Factum*, 7, 3: 3.
- Bezděčka P. 2017: Ze života koček. – *Museum Factum*, 7, 3: 5.
- Bezděčka P. 2017: Volné povídání o tom, kterak jsme při výpravě za norskými mravenci změnili seznam sekáčů severských zemí. – *Museum Factum*, 7, 3: 11.
- Bezděčka P. 2017: *Museum Factum*. – *Museum Factum*, 7, 4: 2.
- Bezděčka P. 2017: Jak jsme kdysi tukali – výstava psacích strojů. – *Museum Factum*, 7, 4: 2.
- Bezděčka P. 2017: Výsledky fotosoutěže Photographia Natura 2017. – *Museum Factum*, 7, 4: 3–5.
- Bezděčka P. 2017: Ještě ke statistice MF. – *Museum Factum*, 7, 4: 14.
- Bezděčka P. & Bezděčková K. 2017: Nahlédněte do tajemného světa mravenců. – Bílé – Biele Karpaty, časopis moravsko-slovenského pomezí 22, 2: 23–24.
- Bezděčková K. & Bezděčka P. 2017: Přírodní rozmanitost Vysočiny. – *Museum Factum*, 7, 2: 9.
- Bezděčka P. & Bezděčková K. 2017: Opiliones. In: Hejda R., Farkač J. & Chobot K. [eds], Červený seznam ohrožených druhů České republiky. Bezobratlí. (Red List of threatened species of the Czech Republic. Invertebrates).
- Bezděčka P., Bezděčková K. & Kvamme T. 2017: Revised checklist of Nordic harvestmen (Opiliones) with five species new to Norway. *Arachnologische Mitteilungen* 54: 59–62.
- Bezděčka P., Bezděčková K. & Werner P. 2017: Formicidae. In: Hejda R., Farkač J. & Chobot K. [eds], Červený seznam ohrožených druhů České republiky. Bezobratlí. (Red List of threatened species of the Czech Republic. Invertebrates).
- Bezděčková K. 2017: Gulliverem v říši hmyzu: Miniaturní milovníci a femmes fatales s šesti nohama. Příbyslavský čtvrtletník 1–2/2017: 28–29.
- Bezděčková K. 2017: Gulliverem v říši hmyzu: Radosti a starosti šestinohých rodičů. Příbyslavský čtvrtletník: 3–4/2017: 31–33
- Bezděčková K. 2017: Vůně dále. – *Museum factum*, 7, 1: 6.
- Bezděčková K. 2017: Jaro je tu. – *Museum factum*, 7, 1: 10.
- Bezděčková K. 2017: Science Café v Jihlavě. – *Museum factum*, 7, 3: 4.
- Bezděčková K. 2017: Týden vědy a techniky AV ČR. – *Museum factum*, 7, 3: 5.
- Bezděčková K. 2017: Jak jsme dělali mravenčí katalog aneb Pátřání téměř detektivní po šestinohých pokladech depozitářů. – *Museum factum*, 7, 3: 12.
- Bezděčková K. 2017: Jihlavské muzeum hostilo etologickou konferenci. – *Museum factum*, 7, 4: 5–6.
- Bezděčková K. 2017: Jihlavské muzeum dostalo do sbírek vlka. – *Museum factum*, 7, 4: 8.
- Bezděčková K. & Bezděčka P. 2017: Seznam mravenců (Hymenoptera: Formicidae) Kraje Vysočina. List of ants (Hymenoptera: Formicidae) of the Kraj Vysočina region (Czech Republic). – *Acta Rerum Naturalium* 20: 53–64.
- Bezděčková K. & Bezděčka P. 2017: Vliv spontánního zarůstání rašeliníšť na společenstva mravenců (Hymenoptera: Formicidae). Poster, konference Zoologické dny. 9–10. 2.2017, Brno.
- Bezděčková K. & Bezděčka P. 2017: Potravní strategie mravence rašelinného (*Formica picea*). Poster, 44. konference ČaSEtS. 22.–25. 11. 2017, Jihlava.
- Bezděčková K., Bezděčka P., Macek J. & Malenovský I. 2017: Catalogue of type specimens of ants (Hymenoptera: Formicidae) deposited in Czech museums. – *Acta Entomologica Musei Nationalis Pragae* 57 (1): 295–308.
- Gonda R. 2017: Majitelé a obyvatelé domů č. 14, 15 a 16 na současném Masarykově náměstí v Jihlavě. – *Vlastivědný sborník Vysočiny*, XIX.
- Gonda R. 2017: Postoj československé státní moci k rekrutování dobrovolníků do mezinárodních brigád ve Španělsku. in: Maršálek, Zdenko a kol.: Interbrigadisté, Československo a španělská občanská válka: neznámé kapitoly z historie československé účasti v občanské válce ve Španělsku 1936–1939. Historický ústav AV ČR, v.v.i., Praha.
- Gonda R. 2017: Putování za předky. – *Museum factum*, 7, 3: 3.
- Gonda R. 2017: Přírůstek do sbírek dokumentuje dějiny českého menšinového školství na Jihlavsku. – *Museum factum*, 7, 3: 8.
- Gonda R. 2017: Z faleristické sbírky: Řád Železné koruny. – *Museum factum*, 7, 4: 7.
- Gonda R. & Černošský O. 2017: Nález dvou haléřů Ludvíka Jagellonského u Bílého Kamene (okr. Jihlava). – *Numismatický sborník* 31/1: 142–145.
- Gonda R. & Černošský O. 2017: Nález pražského groše Vladislava II. Jagellonského u Rantířova (okr. Jihlava). – *Numismatický sborník* 31/1: 146–148.
- Gonda R. & Malý K. 2017: 3. Žďársko. in: Válek J., Malý K., Gonda R., Řihošek J., Skružná O. & Kovář M.: Po stopách žďárského mramoru. Hledání původu surovin použitých při stavbě gotického kláštera. Ústav teoretické a aplikované mechaniky AV ČR, v. v. i. Praha.
- Golářová P., Malý K. 2017: Doklady hutnické výroby z doby železné v Olomouci – Neředíně. – *Archeologické rozhledy*, 69/2017: 44–73.
- Grycová Benešová H. 2017: Mezinárodní spolupráce muzea v Telči se Slovinskem. – *Museum factum*, 7, 2: 6–7.
- Grycová Benešová H. & Bezděčka P. 2017: Nové knihy o Telči. – *Museum Factum*, 7, 1: 4–5.
- Grycová Benešová H. 2017: Vánoce s telčským betlémem. – *Museum factum*, 7, 4: 7.
- Hoch A., Bartík J., Malý K., Běhounková L. 2016: Středověké kožené artefakty ze Želného trhu v Uherském Hradišti. – *Slovácko*, 58, 157–173.
- Hoch A. v tisku: Středověká kožedělná produkce z Jihlavy, AVV 6/2015.
- Hoch A., 2017: Stroj času, – *Museum Factum*, 7, 1: 3.
- Hoch A. 2017: Keltové na Vysočině. – *Museum Factum*, 7, 2: 9.
- Hoch A. & Těsnohlídek J. v tisku: Zpráva o výzkumu České Brány, AVV 6/2015
- Charvátová E. 2017: Jarní mykologická poradna. – *Museum factum*, 7, 2: 6.
- Charvátová E. 2017: Výstava hub 2017. – *Museum factum*, 7, 3: 7.
- Juříčka J. 2017: Poparka třířadá. – *Museum factum*, 7, 1: 10–11.
- Juříčka J. 2017: Botanický seminář AMG v Nízkých Tatrách. – *Museum factum*, 7, 2: 7–8.
- Juříčka J. 2017: Vysoký kámen (tip na výlet). – *Museum factum*, 7, 4: 15.
- Kapusta J., Dolníček Z., Hrubý P., Malý K. 2017: Strusky po tavbě polymetalických rud z lokality Jihlava u mlékárny. – *Archeologia technica*, 28: 28–34.
- Kos M. 2017: Dvacet let na hradě. – *Museum factum*, 7, 1: 6.
- Kos M. 2017: Bohumila Sarnová-Horková „70“. – *Museum factum*, 7, 2: 4.
- Kos M. 2017: Baroko. – *Museum factum*, 7, 3: 2.
- Kos M. 2017: Lulu! – *Museum factum*, 7, 3: 13.
- Kotenová I. 2017: Přenosný hasicí přístroj Fokostop. – *Museum factum*, 7, 1: 9.

- Kotenová I. 2017: Na památku z cest. – Museum factum 7, 2: 7.
 Kotenová I. 2017: Muzeum Vysočiny Jihlava a Třebíč vystavují v Brně. – Museum factum 7, 3: 7–8.
 Kotenová I. 2017: Pomohla mi nejen Praha. – Museum factum 7, 4: 3.
 Krutiš M. 2017: Mikulovské setkání muzejních pracovníků. – Museum factum 7, 4: 6.
 Malý K. 2017: Prostorové problémy telčské pobočky muzea. – Museum factum 7, 1: 12.
 Malý K. 2017: Geologická olympiáda poprvé v jihlavském muzeu. – Museum factum 7, 2: 5.
 Malý K. 2017: Úspěch „muzejní“ studentské práce. – Museum factum 7, 2: 8.
 Malý K. 2017: Projekt havírna. – Museum factum 7, 4: 11.
 Malý K. 2017: Mramory v okolí Žďáru nad Sázavou – společný projekt muzea a AV ČR. – Museum factum 7, 4: 12–13.
 Matulová M. 2017: Výstava o třeštském divadle. – Museum factum 7, 2: 3–4.
 Matulová M. 2017: Dovolená u Münchů v Srbsku. – Museum factum 7, 3: 14–16.
 Matulová M. 2017: Banát, život našich krajanů. – Museum factum 7, 4: 2.
 Matulová M. & Toman J. 2012: Tři generace řezbářů Boudných z Brtnice. – Vlastivědný sborník Třeště a okolí 1: 8–12.
 Moržolová L. 2017: Svět kostiček. – Museum factum 7, 1: 3.
 Moržolová L. 2017: Velký výbuch. – Museum factum 7, 1: 15.
 Moržolová L. 2017: Jedeme na dovolenou aneb za hranice všedních dní nebo jenom za humna... – Museum factum 7, 2: 2–3.
 Moržolová L. 2017: Kouzla přírody. – Museum factum 7, 3: 3.
 Moržolová L. 2017: Otevření muzejní knihovny pro veřejnost. – Museum factum 7, 3: 5.
 Nováková D. 2017: Schválení nominace Mistr tradiční rukodělné výroby. – Museum factum 7, 1: 5–6.
 Oberreiterová D. 2017: Dráteníci v Telči i v Jihlavě. – Museum factum 7, 1: 2.
 Oberreiterová D. 2017: Muzejní a galerijní noc 2017. – Museum factum 7, 1: 3.
 Oberreiterová D. 2017: Kaktusy na dvorku. – Museum factum 7, 2: 5.
 Oberreiterová D. 2017: Slabikáře celého světa. – Museum factum 7, 3: 4.
 Pospíchalová S. 2017: Kabelka Ji-7/A/1632. – Museum factum 7, 1: 9.
 Pospíchalová S. 2017: Fascinující banánovka. – Museum factum 7, 1: 11.
 Pospíchalová S. 2017: Bohumila Sarnová-Horková „70“. – Museum factum 7, 2: 12.
 Pospíchalová S. 2017: Restaurování jihlavských cechovních korouhví. – Museum factum 7, 3: 5–6.
 Pospíchalová S. 2017: Jedna badatelská story. – Museum factum 7, 3: 10–11.
 Pospíchalová S. 2017: Výstava Vánoční tradice a zvyky v Evropě. – Museum factum 7, 4: 3.
 Rozinková K. & Rozinek J. 2017: Rekonstrukce hradu Roštejn – přípravy a zahájení. – Museum factum 7, 1: 13.
 Rozinková K. & Rozinek J. 2017: Rekonstrukce hradu Roštejn – první stavební práce. – Museum factum 7, 2: 10.
 Rozinková K. 2017: Rekonstrukce hradu Roštejn – léto 2017. – Museum factum 7, 3: 14.
 Rozinková K. 2017: Hrad Roštejn – zakončování první etapy projektu IROP. – Museum factum 7, 4: 14.
 Zimola D. 2017: Středověký dráček profesora Měřinského. – Museum factum 7, 1: 7–8.
 Zimola D. 2017: XLV. seminář archeologů z muzeí ČR. – Museum factum 7, 2: 11.
 Zimola D. 2017: Archeologický průzkum kaple sv. Eustacha na Roštejně. – Museum factum 7, 3: 9.
 Zimola D. 2017: Archeologický výzkum kaple sv. Alžběty v Jemnici. – Museum factum 7, 4: 9–10.

Retro, ach to retro...

V posledních letech frčí retro. Muzea pořádají výstavy, vzpomínáme na to, jak věci vypadaly a fungovaly kdysi, mnozí propadají nostalgii a myslí si, že líp už bylo. Lidské vzpomínání má podivnou schopnost – nepříjemnosti často vytěsňuje, a tak si lidstvo v každé generaci myslí, že civilizace spěje k zániku. Já na to moc nevěřím, i když na dětství mám ty nejlepší vzpomínky a kdyby to šlo, na chvíli bych si v péči svých rodičů klidně odpočinula. Ale moc dobře vím, že nikdy jsme si nežili líp, než si žijeme teď, a přitom čím dál víc trpíme zpovynalostí a zehráním na dobré bydlo. Občasný návrat třeba do časů normalizace by nás asi rychle srovnal do latě.

Takový krátký výlet do minulosti jsem zažila na vlastní kůži. Na velikonoční svátky jsme se s manželem a synem rozhodli vyrazit na Lysou horu. Ubytování jsme si zajistili v hotelu přímo pod kopcem, na který jsme plánovali na Bílou sobotu vylézt. Tak nějak ve skrytu duše jsme tušila, že ubytování nebude zrovna luxus (i když vydržím leccos), ale srážka s realitou mě zasáhla víc, než jsem si původně myslela.

Hotel byl kdysi zotavovnou ROH, dostavěnou v roce 1984, na tehdejší poměry byl určitě nad očekávání – s bazénem, saunou, tělocvičnou a barem. Při příjezdu nás ovšem před vchodem nevítal slušně oděný portýr, ale skupina v cigaretovém dýmu zahalených ženských postav (personál hotelu), které se zřejmě musely odreagovat po těžké práci. V recepci seděla nasušená osoba, která nás nechala čekat, aniž by na nás pohlédla a pozadí nezvedla ani při následné komunikaci. V pokoji bylo při rozsvícení všech světel vidět, jak na Dušičky o půl páté odpoledne, v koupelně nebyl jediný háček, polička či věšák, na chodbách vládli pach jak od ropuch (jak říká má starší dcera)

a na skřínce se skvěla televize Otavan s úhlopříčkou zvíci dvacet pět centimetrů, ovšem nefunkční. Pokud jste se chtěli na něco dívat, museli jste si na recepci jít připlatit. O připojení na wi-fi jsme si mohli nechat zdát. V halách byly krásné původní lustry se spoustou baněk, ovšem v každém svítily asi čtyři žárovky a ještě každá jiná. Korunu všemu nasadilo jídlo a jeho podávání. V hotelu se zřejmě na svátky sešlo nějak hodně hostů, takže personál nebyl schopen systematicky obsluhovat. Číšník pobíhal po jídelně zmatený jak lesní včela, hádal se s osobou roznášející pití, špinavé nádobí nikdo neodnášel a pohled na samotné jídlo ve mě vyvolával úzkostné pocity.

Při bloumání hotelem jsme našli na jedné zdi připevněné fotografie z doby, kdy se hotel otevíral. Řada předmětů zůstala dodnes na svých místech, ale celkový dojem z toho, jak na provozu zahlodal zub času a necitlivost provozovatelů, byl depresivní. Jak se říká – ďábel je ukrytý v detailu. Místo původního bílého porcelánu se na stolech vyskytovaly otlučené barevné hrnky z IKEA, stoly pokryté podivnými ubrusy, umělé květiny na stolech vypadaly, že přežily zimu v rámci hřbitovní výzdoby, to vše vypovídá o přístupu lidí k místu, kde pracují, a o vztahu k hostům, které je třeba hýčkat, aby se vraceli. Věci se dají změnit i s minimálními náklady, ale chce to nápad, invenci a hlavně chuť do práce, jinak se i to nejpůsobnější místo rychle stane nechutnou pastouškou. A obyčejný šlendrián pohřbí cokoliv bez ohledu na čas i prostor.

Tak až zase budete nadávat na poměry, udělejte si taky takový výlet v čase. Ono vás to přejde...

Ludmila Moržolová

BEE BAND

jazz a swing

26. 4. 2018 v 19:30

vstupné 120 Kč

vstupenky v předprodeji
na pokladně Horáckého divadla

Divadelní klub Horáckého divadla Jihlava

HORÁCKÉ
DIVADLO
JIHLAVA

Muzeum Vysočiny Jihlava

Do 25. 11.

100 let republiky
- očekávání, naděje a skutečnost
odraz významných přelomových událostí
20. století na Jihlavsku

13. 4. - 10. 6.

Živá Amazonie
kulturní a přírodní rozmanitosti
peruánské Amazonie

13. 4. - 17. 6.

František Sarna - malířské ohlédnutí
výběr z tvorby Františka Sarny, nositele
ceny Unie českých spisovatelů za rok 2017

27. 4. - 10. 6.

S domečkem na zádech
zoologická výstava o našich plzích
a mlžích

21. 6. - 12. 8.

Tváře světa
fotografická setkávání Michala Černého
s krásnými a zajímavými lidmi dvaceti
zemí

22. 6. - 2. 9.

Lucemburské opráskí
atraktivní formou zábavného komiksu
zavítáme do historie; putovní výstava
představí šestici lucemburských
panovníků

29. 6. - 9. 9.

Archeologické výzkumy na Telčsku
na výstavě se představí zajímavé
archeologické objevy na Telčsku

Kavárna Muzeum

Do 15. 4.

Vize & Prostory II.
výstava obrazů Petra Poltavce

17. 4. - 27. 5.

Polární světlo
fotografie Marka Musila

29. 5. - 8. 7.

Kouzlo Vysočiny
výstava fotografií Tomáše Blažka

Muzeum Vysočiny Jihlava, pobočka Telč

Do 28. 5.

Jaroslav Krepčík, 1880-1959
vzpomínka na telčského rodáka, sochaře,
malíře, grafika a restaurátora Jaroslava
Krepčíka v prostorách Městské galerie
Hasičský dům

10. 4. - 1. 5.

Výročí telčských osobností
společná výstava telčského muzea,
Muzejního spolku v Telči a Města Telče je
k vidění v prostorách telčské radnice

20. 4. - 30. 9.

Lidová malírna v Telči
110 let od vzniku lidové malírný
v Telči představí výstava v knihovně
Univerzitního centra v Telči

Muzeum Vysočiny Jihlava, pobočka Třešť

14. 6. - 30. 9.

Mizející cirkusový svět
výstava sbírky cirkusových plakátů
Františka Přinesdomů přiblíží atmosféru
kdysi slavných a oblíbených cirkusů

ZMĚNA PROGRAMU VYHRAZENÁ!

Museum Factum
8. ročník, 1/2018

čtvrtletník Muzea Vysočiny Jihlava

MK ČR E 19885
ISSN 1805-0484 (tisk)
ISSN 1805-0492 (on-line)

Vydává: Muzeum Vysočiny Jihlava,
příspěvková organizace,
Masarykovo nám. 55, 586 01 Jihlava
IČ: 00090735, muzeum.ji.cz,
muzeum@muzeum.ji.cz
tel.: 567 573 880

Redakce: Mgr. Ludmila Moržolová
(morzolova@muzeum.ji.cz),
Pavel Bezděčka
(bezdecka@muzeum.ji.cz)

Grafický návrh a DTP: Oldřich Žaluda